

S Z Í N H Á Z

RENDŐRSÉG

Hogy a mrozeki abszurd ősdarabja, az 1958-ban írt *Rendőrség* című „zsendárügyi dráma” hasonlóképpen biztos siker a színházban, mint a szórakoztató művek közül immár egy évszázada a *Charley nénye* vagy *A szabin nők elrablása*, az nyilván nem független attól a „népszerűsegtől”, amit a rendőrség intézménye „élvez” szerte a nagyvilágban, kivált pedig a demokráciával álcázott diktatúrákban.

Lélektanilag indokolt és érthető a közönség öröme, hogy legalább a színházban nevehesse ki a különben rettegett rendőrséget, aki mindig mindenkinél erősebb, akkor is, ha történetesen nincs igaza. Sovány vigasz, mondhatnánk, de mégis némi vigasz, ahogy az lehetett Mrozek számára is 1958-ban, amikor a képtelenségig növesztett anekdota által leleplez(het)te a rendőrmentalitást, amely nemcsak melegágya a hatalomnak, hanem igyekezetével fokozza is ennek diktatorikus hajlamát. Kölcsönösen feltételezik egymást. Mrozek ezt a feltételezettséget ad abszurdum fokozza: a lakosságot provokáló rendőr mérhetetlen buzgalmában „úgy marad”, igazi ellenállóvá lesz. Az őrmester, kinek életformája (munkája is, szórakozása is) a provokálás, ami az utolsó politikai fogoly hűségnyilatkozata után a rendőrség további fennmaradása szempontjából fölöttébb szükséges, végül is annyira beleéli magát a szerepébe, hogy álprovokatórból a hatalom ádáz ellenségévé válik.

Bár Mrozek darabja elején is, végén is egy-egy abszurd ötlettel csavarint a rendőrségi témán, műve nem szakad el a valóságtól, nem nélkülözi a realitást, mivel a két abszurd ötlet – hogy a rendőrség, mivel mindenki lojális, immár felesleges, illetve hogy a legbuzgóbb rendőr válik lázadóvá, merénylővé – nem fokozza, hanem ellenkezőleg, kioltja egymást, a képtelenségből valószerűség lesz. Alkalmasint ennek tudatában tartotta fontosnak a *Rendőrség* szerzője, hogy „egy esetleges színpadi előadáshoz” Megjegyzéseket fűzzön, s ebben mintegy önmagát mentegelve óvjon olyan megoldástól, amely a sorok között olvasva próbálná megfejteni, melyik rendőrségről van szó, netán célzást tenne a globális metafora értelmezésére. Ugyanakkor – s ebből látszik, hogy Mrozeket óvó szándékában inkább a számítás, mint a meggyőződés vezette, azért írta megjegyzéseit, hogy elterelje (talán éppen) a rendőrség figyelmét, és a mű bemutatását engedélyezzék –

szinte biztatja is darabja színrevivóit, hogy a maguk módján értelmezzék a művet: „Azt (. . .) tudom, hogy mi »nem« ez a darab, azt azonban nem, hogy valójában micsoda, s nem is kötelességem tudni. *Ez már a színház dolga*” (kiemelés G. L.).

S ez, minden rejtélyessége mellett is, világos beszéd. Éppen ezért nem értem, miért kell ma a *Rendőrség* előadását Mrozek megjegyzéseinek felolvasásával kezdeni, akkor sem, ha tudjuk, a rendőrség mindig és mindenhol rendőrség. Illetve hogyan kell értelmezni, hogy a Megjegyzéseket felolvasó tévébemondó előtti asztalkán az ő s nem a szerző neve olvasható. Úgy, hogy a bemondó a szerző helyett fordul hozzánk, vagy úgy, hogy az állami tévé, melynek a szpíker alkalmazottja, mintegy a rendőrség nevében figyelmezteti az előadás közönségét, tartózkodjon a merész s félreérthetetlen képzettársításoktól, mindennemű aktualizálástól. (Nem állhatom meg, hogy ennek kapcsán ne idézzem fel Mrozek művének első, harmincegy évvel ezelőtti szabadkai színrevitelét. 1966-ban Dévics Imre igazgató jó szemmel vette észre, hogy Mrozek művének helye van a magyar társulat színpadok között modern műsorában, de tartott is tőle, hogy a hatalom talán megnehezít a rendőrségből gúnyt űző előadásért, ezért – mivel a mű színreviteléről nem szeretett volna lemondani – Hekusokra változtatta a darab címét, gondolván, hogy a zsargonból vett kifejezés kevésbé szemet szűrő, kevésbé bántó, s következképpen kevésbé veszedelmes.)

Ha az előadás olykor már-már bántó érdektelenségére gondolok, ami főleg az első felvonásban érződött, vagy arra, hogy egyetlen színészt, az őrmester-provokátor feleségét alakító H. Vicei Natáliát leszámítva, szereplői közül senki sem próbálkozott az általa megformálandó alak egyénítésével, nem egyenruhát viselő embert játszottak, hanem üres egyenruhákat sétáltattak a színpadon, akkor csakis arra kell gondolni, hogy élükön a rendezővel (Hernyák György) az előadás színészei egyrészt félreértették Mrozeket, másrészt önálló mondanivalójuk a darabban igazán nincs is, s ezért bújnak a hatalom tekintélye mögé. Kétségtelenül ügyes s egyben kényelmes megoldás is, csakhogy ebből nem lehet jó színház.

Ahogy nem is lett.

Nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy Hernyák György, aki 1993-ban, a nagy háborús téboly idején remek Mrozek-rendezésével (*Károly*) mondta el félreérthetetlenül véleményét az adott pillanatról, ezúttal nem tudott mit kezdeni a *Rendőrséggel*, nem volt elképzelése arról, hogyan lehetne az előadás egyszerre örökérvényűen általános és helyhez-időhöz kötődően konkrét. Hagyta hát, működjön a szöveg, történjen magától az előadás. S Mrozeknek hála így is nézhető előadás születik, melyben bár az első felvonás unalmas, de a második a drámai helyzetből adódóan szórakoztató s lendületes, és ebből a lendületből szerencsére valami maradt a harmadik felvonásra, jóllehet ez sokkal érdektelenebb az előzőnél.

A kis létszámú együttesből egyedül H. Vicei Natália találta ki szerepét, a kilúgozott agyú, de mérhetetlenül buzgó rendőrfeleség mögött ismerős emberkép és ismerős világ mutatkozik meg. Vukoszavljev Iván az őrmesterből provokátorba váltó szerep első felében jó, amikor a színpadi helyzet is inkább segítségére van, amikor viszont provokátorként ezt a segítséget nem élvezheti, alakítása jellegtelenné válik; a ziccerszerep fokozatosan elszürkül. Neki is inkább csak gesztusai vannak hiteles belső tartalom helyett,

mint Csernik Árpádnak (Rendőrfőnök), Mess Attilának f. h. (Fogoly, volt összeesküvő, később hadsegéd), Pásthly Mátyásnak (Tábornok) és Szilágyi Nándornak (Rendőőr). Hogy egyénítés nélküli szerepeket láttunk, az főleg Csernik és Mess esetében elgondolkodtató. Mintha Csernik Árpád, az utóbbi évad felfedezettje, kezdene kifulladásra. Túl sok feladata van, szerepről szerepre kényszerítve tehetsége nem képes regenerálódni, önmagát ismétli, holott erre még nincs kellő művészi fedezete, belső színészi tartaléka. A Rendőrfőnököt is csupán néhány sztereotíp gesztussal, dörgő hanggal és léptekkel próbálja megjeleníteni, így még vázlat sem, nemhogy jellemrajz lenne az, amit nyújt. Magyar Attila esete lehetne az intő példa, hogy a tehetségekkel inkább törődni kell, mint túlterhelni őket. A gyors siker helyett a művészi beérés legyen a célja színházaknak is, színészeknek is. Mess Attila esetében azért elgondolkodtató szerepformálásának felületessége, mert első igazi bemutatkozása ez, amit nem lenne szabad fél kézzel letudnia. S az sem ártana, ha érthetőbben beszélne.

Mrozeket, kit akár az Újvidéki Színház háziszerezőjének is tekinthetünk, lévén hogy az *Emigránsok* (1975), a *Tangó* (1982), a *Ház a határon* (1986), a *Mészárszék* (1986) és a *Károly* (1993) után a *Rendőrség* immár hatodik műve, ami ezen a színpadon bemutatásra kerül, bár az előadás nézhető, ezúttal érezheti a közönség legkevésbé kortársának. Holott a rendőrség kifejezetten kortárs téma.

GEROLD László

Molnár Mirko: *A zentai csata után*